

УДК 37:011.3-051.001.76

ІННОВАЦІЙНА АКТИВНІСТЬ ЯК КОМПЕТЕНЦІЯ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

Ольга Біляковська, Надія Заячківська

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Туган-Барановського, 7, 7900, Львів, Україна*

Розглянуто проблему інноваційної активності як одну з провідних компетенцій у професійній діяльності педагога.

Ключові слова: активність, інновація, інноваційна діяльність, компетенція, компетентнісний підхід, інноваційна активність.

Постановка проблеми. Реалії сьогодення створюють значний виклик інтелектуальним можливостям сучасної людини, яка повинна не стільки переробляти готову інформацію, скільки ініціювати появу нової через генерування ідей, вироблення нових підходів, способів діяльності тощо.

Поняття “інновація” ввійшло у науковий обіг ще у ХІХ ст. і означало введення деяких елементів однієї культури в іншу. Інноваційну діяльність деякі науковці розуміють як цілеспрямоване впровадження нововведень у педагогічну систему з метою поліпшення якості освіти. Суб’єктом інноваційної діяльності є педагогічний колектив або група педагогів школи, які займаються впровадженням нововведень. Зміст інноваційної діяльності полягає у перетворенні педагогічної системи школи засобами впровадження нововведень [3, с. 17].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Передумовами інновацій чи інноваційних процесів були педагогічні концепції Д. Дьюї, С. Френе, С. Шацького, М. Монтесорі, Я. Корчака, А. Макаренка та інших, які були реалізовані в авторських школах, де застосовували здебільшого активні методи навчання. Подальшими розвідками у царині педагогічної інноватики були концепції гуманістичного виховання (В. Сухомлинський), активізація пізнавальної діяльності учнів (М. Данилов, М. Скаткін, І. Лернер, М. Махмутов), теорія оптимізації (Ю. Бабанський), теорія поетапного формування розумових дій (П. Гальперін, Н. Талізін) та ін. Робота в інноваційній сфері вимагала від педагога готовності й умінь для самостійного прийняття рішень за умов невизначеності, оскільки в інноваційній діяльності, на жаль, немає заздалегідь відомих розв’язків, алгоритмів дій для кожної конкретної ситуації. Необхідно зазначити яскравий досвід видатних педагогів-новаторів, зокрема, Ш. Амонашвілі, С. Лисенкової, М. Гузика, В. Шаталова, які створили власні творчі розробки у системі навчання та

впровадили їх у авторських школах. Умовою здійснення інноваційної діяльності є готовність суб'єкта до розуміння, осмислення і на цій основі – до реалізації певної діяльності.

Формулювання мети статті. Ставили за мету розглянути проблему інноваційної активності як одну з провідних компетенцій сучасного педагога.

Виклад основного матеріалу. Вважаємо за доцільне пов'язати поняття інновація та активність, оскільки обидва є складовими педагогічної творчості. На думку багатьох науковців (В. Андрєєва, Н. Кузьміна, С. Сисоєва, І. Зязюн та ін.), інноваційна активність учителя розкривається як педагогічна пошуково-перетворювальна діяльність або як особлива здібність творчого педагога. “Активність” розглядають як особистісне утворення, як властивість організму і психіки, що залежить від зовнішніх та внутрішніх потреб, як властивість особистості, яка виявляється в діяльншому ініціативному ставленні до навколишнього світу і самої себе, а також як прагнення креативно мислити у процесі сприймання, відповідати і ставити запитання, творчо застосовувати здобуті знання. Специфічною властивістю активності є те, що вона належить людині як суб'єкту діяльності, але втілює не саму діяльність, а її рівень і характер, впливає на процес цілеутворення, усвідомлення мотивації тощо. Активність особистості – це здатність до здійснення важливих перетворень життя на ґрунті «присвоєння» багатств матеріальної та духовної культури, що виявляється у спілкуванні, вольових актах, творчості [2, с. 21]. Зростання особистості відбувається через її активну взаємодію із середовищем, через діяльність і спілкування. В основі будь-якої діяльності – активність особистості.

На сучасному етапі розвитку суспільства майже всі країни Європи активно модернізують систему освіти. Аналізуючи освітні реформи у європейських країнах, можемо стверджувати що, незважаючи на різні національні традиції наявні подібні проблеми та недоліки. Серед них виокремимо такі:

- збільшення розриву між усталеним, реальним і необхідним для сучасної економіки рівнем знань і навиків випускників шкіл з певних дисциплін, зокрема, математики, природничих предметів, інформаційних технологій;
- недостатнє забезпечення випускників загальноосвітніх навчальних закладів компетентностями, які виходять за межі базових знань;
- недостатня кількість кваліфікованих учителів, які здатні оперативно обновляти зміст і методи навчання;
- недостатнє залучення систем освіти у національні та глобальні інноваційні системи, слабкий зв'язок з ринками праці;
- зростання нерівності у доступі різних соціальних груп до якісної освіти, сучасних технологій (інформаційних, комунікаційних).

В умовах інтенсивних змін, що відбуваються в системі освіти, педагогічна діяльність стає щораз більше складною й багатогранною. Зростає роль шкільної освіти, яка повинна забезпечити кожного випускника компетенціями, які необхідні для життя у сучасному інноваційному суспільстві. Зауважимо, що модерні зміни у змісті та способах навчання потребують не лише реформ, спрямованих “зверху”, але й якісно іншої підготовки та праці педагогів.

Інноваційні перетворення не є незвичними для освітньої сфери. Адже, щоб підвищити ефективність навчально-виховного процесу, багато керівників постійно намагаються впроваджувати різноманітні інновації. Зауважимо, що успіх нововведень забезпечується лише в тому випадку, коли інновації, що мають на меті покращити спосіб навчання, зумовлюються учительськими зусиллями (інновації знизу) за активної підтримки різних наукових установ, а також у разі залучення громадськості до обговорення педагогічних проблем. Оскільки, педагог – носій комплексної системи знань з різних галузей суспільного буття, то в його характеристиках, рисах, оціночних критеріях поєднується творча активність, ініціатива, особистісне самоствердження. Інноваційна активність для педагога існує у сплетінні та взаємозалежності з його особистісним самоствердженням, зміст якого насамперед полягає у тому, що людина, яка його виявляє, спонукувана внутрішніми цілями і цінностями. Головним критерієм професіоналізму й особистісних можливостей педагогів є здатність до навчання.

Інтеграція освіти України у європейський освітній простір вимагає цілеспрямованої корекції у всіх освітніх сферах. Одним із важливих завдань є реалізація інноваційних підходів до навчання, зокрема компетентнісного, який характеризується переорієнтацією результатів навчання з поняття «знання, уміння, навички» на поняття “компетенція/компетентність” учнів. Компетентність – це психологічна характеристика людини, яка охоплює такі компоненти: мотиваційний (емоційне забарвлення), когнітивно-операційний, ціннісно-смысловий, комунікативний. Компетенція – це готовність діяти у ситуації невизначеності [5, с. 23]. Компетенція – це інтегральна властивість особистості, яка виявляється у загальній здатності й готовності до самостійної й успішної діяльності, що заснована на знаннях, уміннях і навичках, досвіді, цінностях і схильностях, набутих у процесі навчання [4, с. 150]. На нашу думку, однією з головних компетенцій сучасного педагога є інноваційна активність. Інноваційна активність як компетенція особистості учителя-новатора виявляється в інтелектуальній ініціативі, зростанні творчої активності. Прикладом є видатний педагог-новатор В. Сухомлинський, який один з перших не лише проголосив, а й втілював у практику навчально-виховного процесу ідею активності вихователя й вихованця, коли дитина є одночасно об’єктом і суб’єктом педагогічних впливів. “Людина по-

справжньому виховується тоді, – писав В. Сухомлинський, – коли вона й сама виховує іншу людину. Почуття особистої гідності, честі, гордості пробуджується в людині за тих умов, коли вона вкладає частину своїх духовних сил в іншу людину, прагне зробити її кращою, бачить у ній, як у дзеркалі, себе, свої моральні риси, творчі здібності, майстерність” [6, с. 354].

На підставі досліджень науковців можемо виділити такі рівні сформованості інноваційної активності сучасного вчителя.

Репродуктивний рівень вирізняється стійким ставленням до педагогічних нововведень. Інноваційна активність виявляється у відтворювальній діяльності, але з елементами пошуку нових рішень у стандартних умовах. Формується позитивна спрямованість потреб, інтересів до вивчення альтернативних підходів у навчанні і вихованні школярів. Мислення характеризується копіюванням готових методичних розробок з незначними змінами під час використання певних методичних прийомів роботи.

Евристичний рівень інноваційної активності характеризується загалом більшою цілеспрямованістю, стійкістю, усвідомленням шляхів та способів впровадження нововведень. Учитель стає автором альтернативної концепції чи технології. Окрім цього, маючи певну апробовану і надійну технологію, вчитель продовжує творчі пошуки і відкриває нові шляхи розв’язання педагогічних проблем. У структурі педагогічного мислення важливе місце посідає рефлексія, емпатія, які забезпечують впровадження інновацій. Педагоги, які перебувають на цьому рівні, завжди відкриті до новинок, вміють виокремлювати нову інформацію з різних джерел, із спілкування з різними групами.

Креативний рівень вирізняється високим ступенем результативності інноваційної діяльності, характеризується високою чутливістю до розв’язання педагогічних проблем. Позитивна емоційна спрямованість інноваційної діяльності стимулює перехід до перетворювальної, активної творчої роботи. Аналітико-рефлексивні вміння посідають вагоме місце в інноваційній діяльності педагога. Педагоги цього рівня є ініціаторами створення авторських шкіл, проведення семінарів із питань інноваційної тематики [1, с. 45–46].

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що інноваційну діяльність сучасного педагога можна розглядати як творчий процес і результат його інноваційної активності.

-
1. Богоявленская Д. Б. Психология творческих способностей. – М.: Академия, 2002. – 320 с.

2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 374 с.
3. Лазарев В. С., Мартиросян Б. П. Нормативный подход к оценке инновационной деятельности школы // Педагогика. – 2003. – № 3. – С. 17–25.
4. Міхно С. В. Пізнавально-творча самостійність студентів як одна з провідних компетенцій майбутнього фахівця // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. – 2007. Сер.16. – С. 148–152.
5. Сергеев И. С., Блинов В. И. Как реализовать компетентностный подход на уроке и внеурочной деятельности: Практическое пособие. – М.: Аркти, 2007. – 132 с.
6. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: У 5 т. – К.: Рад. школа, 1976. – Т 4. – 640 с.

INNOVATIVE ACTIVITY AS A CONTEMPORARY TEACHER COMPETENCE

Olha Bilyakovska, Nadia Zaychkiv's'ka

*Ivan Franko National University of L'viv
Tuhon-Baranovsky Str., 7, UA-79005 L'viv, Ukraine*

The author considers the issue of innovative activity and describes it as a key competence of the teacher's professional activity.

Key words: activity, innovation, innovative practice, competence, competence approach, innovative activity

ИННОВАЦИОННАЯ АКТИВНОСТЬ КАК КОМПЕТЕНЦИЯ СОВРЕМЕННОГО ПЕДАГОГА

Ольга Биляковская, Надежда Заячківская

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. Туган-Барановского, 7, 79005 Львов, Украина*

Рассматривается проблема инновационной активности как основная компетенция в профессиональной деятельности педагога.

Ключевые слова: активность, инновация, инновационная деятельность, компетентность, компетентностный подход, инновационная активность.

Стаття надійшла до редколегії 14.02.2011

Прийнята до друку 11.03.2011